

Zpráva o šetření ve věci sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezletilého Adama A.

Paní B. (stěžovatelka) se obrátila na veřejného ochránce práv se stížností na postup Úřadu městské části Praha 11 (OSPOD) při výkonu sociálně-právní ochrany syna Adama A. (nar. xxx). Uvedla, že OSPOD postupoval nesprávně, když podal návrh na vydání předběžného opatření, kterým jí byl syn odebrán z péče a umístěn do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP). Nesouhlasila také s průběhem odebrání, kdy byl odveden ze školy, a to proti své vůli a bez jejího vědomí.

Ve svém šetření jsem hodnotil:

- důvodnost návrhu na umístění dítěte do ZDVOP a práci s rodinou, která podání návrhu předcházela,
- průběh odebrání dítěte a
- následnou práci s rodinou.

A. Shrnutí závěrů

- (1) Návrh OSPOD na svěření Adama do péče ZDVOP byl důvodný. OSPOD však měl stěžovatelce doporučit odbornou pomoc už v prosinci 2022, kdy vyhodnotil Adama jako ohroženého (viz část C.1).
- (2) V průběhu výkonu rozhodnutí nedošlo k pochybení pracovníků OSPOD (viz část C.2).
- (3) OSPOD řádně spolupracoval s rodinou na úpravě poměrů pro možný návrat Adama do péče matky (viz část C.3).

B. Skutková zjištění

Adam žije v domácnosti se svou matkou (stěžovatelkou), její sestrou a dospělým bratrancem. Otec se o syna nezajímá, žije v zahraničí a je nekontaktní.

Od roku 2019 přicházely na OSPOD v různých intervalech podněty na nestandardní chování stěžovatelky, dle kterých se měla dopouštět fyzického násilí vůči Adamovi.

Na podzim 2022 oznámila OSPOD podezření z fyzického a psychického týrání také základní škola, kterou Adam navštěvuje. V prosinci 2022 ho proto OSPOD vyhodnotil jako ohroženého.

V dubnu 2023 nahlásila škola na OSPOD incident, při kterém měla stěžovatelka zbít Adama koženým páskem.

Na základě uvedeného incidentu podal OSPOD na státní zastupitelství trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu a návrh na vydání předběžného opatření.

V květnu 2023 rozhodl soud o předběžném opatření, kterým byl Adam předán do péče ZDVOP.

Na návrh OSPOD soud v srpnu 2023 rozhodl o předběžném opatření, kterým byl stanoven asistovaný styk mezi Adamem a stěžovatelkou, a to v Poradně C. Důvodem bylo probíhající trestní řízení a obavy z ovlivňování Adama stěžovatelkou.

V září 2023 podal OSPOD návrh na nařízení ústavní výchovy.

V lednu 2024 soud zamítl návrh na umístění do ústavní výchovy, zrušil obě výše uvedená předběžná opatření, vrátil Adama do péče matky a zároveň stanovil nad jeho výchovou soudní dohled.

C. Právní hodnocení

C.1 Práce s rodinou a důvodnost podání návrhu na odebrání dítěte

Vyhodnotí-li OSPOD dítě jako ohrožené z důvodu fyzického trestání, měl by zároveň ihned rodiči doporučit či nařídit odbornou poradenskou pomoc, která jej povede ke změně výchovných metod.¹

V případě, že se dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče, je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, je OSPOD povinen podat soudu neprodleně návrh na vydání předběžného opatření.² Předběžným opatřením lze svěřit dítě do vhodného prostředí, ať osoby, či zařízení.

OSPOD vyhodnotil Adama v prosinci 2022 jako tzv. ohrožené dítě³ a zpracoval individuální plán ochrany dítěte.⁴ Jako příčinu ohrožení uvedl podezření z psychického či fyzického týrání ze strany matky. Reagoval tak na podnět Adamovy základní školy. Z rozhovoru se zástupci školy i s ním totiž vyplynulo, že jej matka bije.

OSPOD dále vyžádal další zprávy ze školy, od Adamova psychiatra, jakož i z pedagogicko-psychologické poradny (Adam má diagnostikované ADHD s podpůrnými opatřeními 3. stupně, ve škole má přiděleného asistenta). Hovořil s Adamem i s matkou. Matka fyzické trestání připustila. OSPOD ji poučil, že se jedná o nevhodné výchovné metody a že bít páskem dítě nesmí.

Matka opakovaně uvedla, že výchova syna je složitá, a to také díky jeho diagnóze ADHD. Adam ji nerespektuje, neposlouchá, velkým problémem je ranní vstávání a neustálé pozdní příchody do školy. Dle matky na něj nic jiného než pásek neplatí. Je samoživitelka. O otci se momentálně nic neví, naposledy se měl nacházet v Německu, výživné neplatí – za to čelí trestnímu stíhání již od roku 2016.

Dne 20. dubna 2023 se na OSPOD obrátila Adamova škola s tím, že se chlapec dostavil do školy velmi rozrušený a s viditelným zraněním pod okem; nebyl schopen účastnit se výuky. Zaměstnankyním školy sdělil, že ráno nechtěl vstávat a matka ho opět zbila páskem. Tentokrát to bylo horší než jindy. Také mu rozbila telefon a při odchodu řekla, ať už se nevrací. Následující den provedl OSPOD pohovor s Adamem ve škole, kde Adam průběh incidentu potvrdil.

Dne 3. května 2023 proběhlo na OSPOD ústní jednání s matkou. Matka připustila, že jí „ruply nervy“ a Adama zbila páskem. Popřela však, že by se jednalo o týrání – uvedla, že u nich doma to také tak fungovalo a na Adama nic jiného neplatí. OSPOD matce sdělil, že bití páskem pokládá za fyzické týrání dítěte. OSPOD s ní domluvil, že se i s Adamem

1 OSPOD tak plní svou preventivní a poradenskou činnost podle § 10 odst. 1 písm. b) a c), § 11 odst. 1 písm. a) a § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

2 Podle § 16 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Soud rozhoduje na základě § 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve spojení s § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

3 Podle § 10 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

4 Vyhodnotí-li OSPOD dítě jako ohrožené, musí vypracovat a pravidelně aktualizovat individuální plán ochrany dítěte (IPOD). Ten slouží k vymezení příčin ohrožení dítěte a stanovení opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině a k posílení funkcí rodiny.

objedná do Střediska výchovné péče, kde jim mohou pomoci najít cestu, jak vypjaté situace řešit jiným způsobem.

Dne 24. dubna 2023 podal OSPOD na státní zastupitelství trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu. Policie provedla následně dne 4. května 2023 s Adamem pohovor v prostorách školy. Podle úředního záznamu, jenž je součástí spisu OSPOD, Adam znovu potvrdil průběh incidentu a uvedl, že matka jej bije pravidelně, a to několikrát do týdne. Z pohovoru také vyplynulo, že ho nepřiměřeně psychicky zatěžuje, ponižuje, pouze jej kritizuje a obviňuje z neschopnosti. Adam také připustil, že by mu nevadilo, kdyby nějaký čas s matkou nebyl, že by si odpočinul.

V návaznosti na provedený pohovor se policie obrátila na OSPOD s žádostí o spolupráci. Policie OSPOD vyzvala, aby zvážil podání návrhu na vydání předběžného opatření, kterým by byl Adam odebrán z péče matky. V žádosti policie uvedla, že se domnívá, že matka Adama dlouhodobě fyzicky a psychicky týrá. Policie rovněž vyjádřila obavy, že v případě prověřování matky pro projednávané podezření v situaci, kdy by Adam zůstal v její péči, mohla by jej matka záměrně obviňovat a manipulovat ve svůj prospěch.

Dne 5. května 2023 podal OSPOD návrh na vydání předběžného opatření, kterým by byl Adam svěřen do péče ZDVOP D.

Skutečnost, že matka Adama fyzicky trestá, si OSPOD potvrdil již v prosinci 2022. Na toto zjištění reagoval vyhodnocením Adama jako ohroženého, vypracováním IPOD a vyžádáním zpráv od ošetřujících lékařů (Adam měl zajištěnou péči psychiatra a pedagogicko-psychologické poradny). S matkou i Adamem OSPOD téma nepřipustnosti bití také probral. Při pohovoru s OSPOD v únoru 2023 Adam uvedl, že s matkou se teď mají dobře, občas jej bije páskem, ale je to teď méně. Matka s OSPOD spolupracovala. K incidentům se doznávala, nicméně uváděla, že jednala v afektu a že se situace již nebude opakovat.

Ačkoliv OSPOD postupoval ve věci aktivně a trvalo delší dobu, než se podařilo rozklíčovat závažnost situace, domnívám se, že OSPOD měl matce doporučit spolupráci s odborníky (například se zmiňovaným Střediskem výchovné péče) již dříve. Matka sama uváděla, že výchova Adama je pro ni velmi náročná (s ohledem na jeho diagnózu ADHD a výchovné problémy) a některé situace není schopna zvládnout jinak než pomocí fyzických trestů.

Právě vzhledem k výchovné náročnosti dítěte i tomu, že bití páskem je závažným způsobem fyzického trestání dítěte,⁵ mám za to, že OSPOD měl matce doporučit odbornou pomoc ihned, tedy již v prosinci 2022, kdy vyhodnotil Adama jako ohroženého. Jelikož důvodem vyhodnocení bylo podezření z fyzického nebo psychického týrání a matka i Adam bití přiznali, měl OSPOD již v rámci IPOD nastavit jako jeden z cílů spolupráce matky s odborníky na změně výchovných způsobů a k tomu cíli ji vést.

Nelze s jistotou říci, zda by taková spolupráce byla úspěšná. Pokud by však matka navázala spolupráci s odborníky již počátkem roku 2023, existovala by možnost předejít incidentům podobným tomu z dubna 2023, a tím pádem i nutnosti odebrání Adama z péče matky.

Matka uvedla, že pro ni bylo nepochopitelné jednání OSPOD předcházející odebrání. OSPOD s matkou na jednání dne 3. května 2023 domlouval postup, kdy se měla

5 Platí, že žádné fyzické trestání dětí není v souladu s čl. 19 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., nebo s článkem 17 Evropské sociální charty, vyhlášené pod č. 14/2000 Sb. m. s., jak konstatoval Evropský výbor pro sociální práva v rozhodnutí ze dne 20. ledna 2015, ve věci č. 96/2013, *Approach proti České republice*.

i s Adamem objednat do Střediska výchovné péče, a následně dne 5. května 2023 podal návrh, na základě kterého jí byl Adam odebrán z péče.

Ze spisové dokumentace je zřejmé, že OSPOD se rozhodl pro podání návrhu na podání tzv. rychlého předběžného opatření na základě žádosti policie ze dne 4. května 2023. Policie OSPOD k podání podnětu vyzvala a také sdělila některé nové skutečnosti, které vyplynuly z pohovoru Adama s policií.

Některé skutečnosti, které OSPOD od policie zjistil, byly natolik závažné, že není pochyb o tom, že Adam žil v dlouhodobě ohrožujícím prostředí. Byl nepřiměřeně fyzicky trestán a vystavován vysoké psychické zátěži, třebaže matka byla opakovaně upozorněna na nepřípustnost takového jednání. Dle žádosti policie Adam při pohovoru vykazoval známky syndromu CAN (syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte), jeho chování bylo nestandardní, působil emočně oploštěný. Incident z dubna 2023 upozornil na to, že situace je mnohem závažnější, než se původně jevilo, a přiměl OSPOD k neprodlenému přijetí odpovídajících opatření a podání návrhu ke svěření Adama do péče ZDVOP.

Shrnuji, že návrh OSPOD na svěření Adama do péče ZDVOP byl důvodný. OSPOD však měl stěžovatelce doporučit odbornou pomoc už v prosinci 2022, kdy vyhodnotil Adama jako ohroženého.

C.2 Postup při odebrání

Za výkon soudního rozhodnutí je odpovědný soud nebo soudní vykonavatel. OSPOD poskytuje soudu (na jeho žádost) součinnost.⁶ Všichni představitelé státní moci musejí při výkonu rozhodnutí dotýkajících se dětí postupovat citlivě, předcházet nepřijatelnému zásahu do psychického a citového vývoje či jiného nedůvodného zásahu do práv dětí. Úkolem pracovníků OSPOD jakožto členů skupiny podílející se na výkonu rozhodnutí bývá děti s ohledem na jejich věk a rozumové vlastnosti seznámit s důvody rozhodnutí a s dalšími souvisejícími kroky.⁷

Matka v podnětu ombudsmanovi nesouhlasila s průběhem a okolnostmi odebrání Adama. Uvedla, že Adam byl odveden ze školy, a to proti své vůli. Ona sama byla informována pouze SMS zprávou od sociální pracovnice. K samotnému usnesení o nařízení předběžného opatření, kterým jí byl syn odebrán, se dostala až dne 11. května 2023 po odblokování spisu na soudu, třebaže předání Adama do péče ZDVOP proběhlo již dne 5. května 2023.

V případech, kdy OSPOD podává návrh na odebrání dětí z péče rodičů na základě tzv. rychlého předběžného opatření, nemusí z povahy věci tento krok s rodičem předem projednat.⁸ Výkon rozhodnutí je vždy třeba provést bezodkladně a v místě, kde se dítě nachází.

Průběh výkonu soudního rozhodnutí mohou hodnotit pouze z informací dostupných ve spisové dokumentaci. Z úředního záznamu založeného ve spisu plyne, že výkonu byly přítomny dvě sociální pracovnice a soudní vykonavatelka. Pracovnice OSPOD Adamovi vysvětlila, proč bude nyní umístěn do zařízení a jak to bude celé probíhat. Adam byl podle

⁶ Podle § 497 odst. 1 a 2 zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁷ Podle § 497 odst. 3 a 4 zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁸ Zvláště má-li za to, že by to ohrozilo průběh výkonu rozhodnutí. Naopak v případech, kdy to neohroží účel odebrání, by měl postupovat i podle principu předvídatelnosti, jenž je jedním z principů dobré správy (podle § 2 odst. 3 správního řádu), a rodiče s plánovaným krokem seznámit (viz Zpráva VOP ze dne 17. 4. 2024, sp. zn. 5368/2023/VOP; dostupné na <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/13188>).

protokolu situací zaskočený, ale se vším souhlasil. Ze záznamu nevyplývá, že by OSPOD postupoval vůči němu necitlivě nebo nevhodně.

Matka si stěžovala i na to, že neměla dostatek informací o odebrání syna. Doručení rozhodnutí o nařízení předběžného opatření i postup při výkonu rozhodnutí je věcí soudu. Soudy jsou nezávislé a jejich činnost a postupy není ombudsman oprávněn hodnotit. Přesto považuji za důležité se v tomto případě vyjádřit k postupu soudní vykonavatelky. Ta totiž na dotaz pracovník školy a OSPOD sdělila, že matka bude o výkonu rozhodnutí informována poštou. Takový postup nepovažuji za zcela vhodný, a to zvláště s přihlédnutím k tomu, že následoval víkend prodloužený o státní svátek. Víím, že bývá běžnou praxí, že soudní vykonavatel po umístění dítěte do vhodného prostředí rodiče kontaktuje (telefonicky či osobně) a výkon rozhodnutí jim oznámí. Jednání soudního vykonavatele však nelze klást k tíži pracovnícím OSPOD, které při výkonu rozhodnutí pouze poskytují soudu součinnost. Navíc sociální pracovníce zareagovala velmi vhodně a sama matku pomocí SMS zprávy o umístění Adama do ZDVOP informovala, včetně toho, proč a kde konkrétně se nachází.

Shrnuji, že v průběhu výkonu rozhodnutí nedošlo k pochybení pracovníků OSPOD.

C.3 Následná práce s rodinou

OSPOD je povinen po odebrání dětí z péče rodičů s rodinou dále aktivně spolupracovat s cílem, aby odpadly důvody pro umístění dítěte v ústavním zařízení.⁹ Za tímto účelem by měl OSPOD využít všech opatření, která mu nabízí zákon a jsou v zájmu dítěte. Mezi tato opatření se řadí zejména vypracování IPOD, pořádání případových konferencí, doporučování či nařizování odborné poradenské pomoci. O všech krocích by měl OSPOD pravidelně informovat rodiče a konzultovat je s nimi, aby rodičům byly jasné, srozumitelné a vedly k sanaci rodiny.

OSPOD s matkou v období po odebrání spolupracoval, situaci jí vysvětloval a doporučoval odbornou pomoc. Na podzim 2023 byla navázána na centrum E., kde nakonec schůzku z důvodu nemoci zrušila.

OSPOD se také zajímal o vztahy Adama s dalšími členy rodiny. Za pomoci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí se neúspěšně snažil zkontaktovat otce. Sám Adam uvedl, že otce viděl naposledy v roce 2019 a s nikým dalším z rodiny nemá vybudovaný bližší vztah.

OSPOD pracoval také s Adamem. Pravidelně jej ve ZDVOP navštěvoval a žádal zprávy od ZDVOP, krizového centra, kam Adam docházel, a také Poradny C., kde později probíhalo asistované setkávání Adama s matkou. Dle zpráv ZDVOP se Adam v zařízení adaptoval, nebyly s ním žádné problémy, kontakty s matkou neodmítal. Adam zároveň při návštěvách OSPOD setrvale uváděl, že se chce vrátit domů k matce. V ZDVOP měl zajištěnou psychologickou pomoc a docházel do Dětského krizového centra F. Po návratu do péče matky s ní OSPOD domluvil obnovení spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou a Střediskem výchovné péče G.

Práce OSPOD s rodinou byla ovlivněna probíhajícím policejním vyšetřováním. V červenci 2023 požádala policie OSPOD o spolupráci ve formě podání návrhu na asistovaný styk Adama s matkou. Asistovaný styk doporučilo ve své zprávě z července 2023 také krizové centrum. V návrhu na vydání předběžného opatření, kterým by byl nařízen asistovaný styk,

⁹ Podle § 12 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

OSPOD uvedl, že matka je v kontaktu velmi intenzivní a kontrolující, hrozí manipulace a zmaření policejního vyšetřování.

V říjnu 2023 bylo zahájeno trestní stíhání matky pro obvinění ze spáchání zločinu týrání svěřené osoby dle § 198 odst. 1 a 2 písm. d) trestního zákoníku. Adam byl vyslechnut v říjnu 2023 v organizaci E.

V lednu 2024 apeloval OSPOD na státní zastupitelství na urychlení vyšetřování policie. Uvedl, že výslech Adama jako neopakovatelný úkon byl nařízen až na říjen, tedy až po šesti měsících od zahájení vyšetřování. Následkem selhání techniky nebyl navíc výslech zaznamenán. OSPOD uvedl, že opakované výslechy nejsou v zájmu Adama, jeho vyjádření se stávají zkreslenými, nerad komunikuje, a to zvláště o nepříjemných věcech.

Souhlasím s OSPOD, že délka trestního řízení pro byla Adama nepřiměřeně zatěžující. Hodnotím kladně, že ač OSPOD byl po celou dobu trvání předběžného opatření v nejistotě ohledně výsledků policejního vyšetřování, aktivně s rodinou spolupracoval tak, jak je uvedeno výše. Podnikal tak kroky k tomu, aby byl možný eventuální návrat Adama k matce, třebaže zároveň podal návrh na umístění Adama do ústavní péče. S rodinou spolupracuje i po návratu Adama do péče matky.

Shrnuji, že OSPOD řádně spolupracoval s rodinou na úpravě poměrů pro možný návrat Adama do péče matky, a to třebaže byl po celou dobu trvání předběžného opatření v nejistotě ohledně výsledku policejního vyšetřování.

D. Informace o dalším postupu

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem dospěl k závěru, že Úřad městské části Praha 11 při výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví Adama v části nepostupoval správně.

Zprávu zasílám tajemnici Úřadu městské části Praha 11, a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv ji žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřila ke zjištěným pochybením a informovala mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 23. června 2025

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv
(podepsáno elektronicky)